CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
NIILO JÄÄSKINEN
prezentate la 23 octombrie 2012 [1]

Cauza C-401/11

Blanka Soukupová
împotriva
Ministerstvo zemědělství

[cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată de Nejvyšší správní soud (Republica Cehă)]

„Agricultură — FEOGA — Regulamentul (CE) nr. 1257/1999 — Egalitate de tratament — Noțiunea «vârstă normală de pensionare» — Vârstă de pensionare diferită pentru bărbați și pentru femei — Ajutor pentru pensionare anticipată pentru agricultori — Directiva 79/7/CEE”

I – Introducere

1. Prezentul litigiu privește aspectul dacă și, în cazul unui răspuns afirmativ, în ce mod a fost încălcat principiul egalității de tratament între bărbați și femei de către Republica Cehă printr-o decizie administrativă privind refuzul acordării ajutorului pentru pensionare anticipată în temeiul Regulamentului (CE) nr. 1257/1999 al Consiliului din 17 mai 1999 privind sprijinul pentru dezvoltare rurală acordat din Fondul european de orientare și garantare agricolă (FEOGA) și de modificare și abrogare a unor regulamente (denumit în continuare „Regulamentul nr. 1257/1999”) [2].

2. Doamna Blanka Soukupová, o agricultoare cehă, susține că acest principiu a fost încălcat. Ei i s-a refuzat acordarea ajutorului pentru pensionare anticipată întrucât, potrivit legislației cehe, împlinise deja vârsta de pensionare pentru femei, care este mai mică decât cea pentru bărbați. Ca urmare a contestării acestei decizii, Nejvyšší správní soud (Curtea Administrativă Supremă a Republicii Cehe) a adresat Curții o serie de întrebări privind interpretarea Regulamentului nr. 1257/1999. În esență, instanța națională de trimitere întreabă dacă principiile în materia egalității de tratament prevăzute de dreptul Uniunii se opun refuzului de a acorda doamnei Soukupová ajutorul pentru pensionare anticipată în împrejurări în care acesta ar fi acordat unui bărbat.

3. Scopul schemei de ajutor pentru pensionare anticipată al Uniunii este cel de a încuraja agricultorii ca, înainte de a împlini vârsta normală de pensionare, să își transfere exploatațiile agricole unor agricultori mai tineri. În prezenta cauză, problema o constituie faptul că, în Republica Cehă, vârsta de pensionare pentru femei este mai mică decât vârsta de pensionare pentru bărbați, ținând seama și de numărul de copii pe care i-a crescut o femeie. În schimb, aceasta înseamnă că eligibilitatea la ajutorul pentru pensionare anticipată este diferită în funcție de aceiași parametri. Prin urmare, aspectul

1 — Limba originală: engleza.

2 — JO L 160, p. 80, Ediție specială, 03/vol. 28, p. 134. Toate dispozițiile Regulamentului nr. 1257/1999 relevante în prezenta cauză au fost abrogate începând cu 1 ianuarie 2007 prin articolul 93 din Regulamentul (CE) nr. 1698/2005 al Consiliului din 20 septembrie 2005 privind sprijinul pentru dezvoltare rurală acordat din Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală (FEADR) (JO L 277, p. 1, Ediție specială, 03/vol. 66, p. 101). Cu toate acestea, întrucât doamnei Soukupová i s-a refuzat acordarea ajutorului pentru pensionare anticipată la 20 decembrie 2006, Regulamentul nr. 1257/1999 rămâne aplicabil *ratione temporis*.

interesant este dacă ajutorul pentru pensionare anticipată intră în categoria „alte prestații” care se pot acorda bărbaților și femeilor în condiții inegale, astfel cum prevede Directiva 79/7/CEE a Consiliului din 19 decembrie 1978 privind aplicarea treptată a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în domeniul securității sociale (denumită în continuare „Directiva 79/7”) [3].

II – Cadrul juridic

A – *Dreptul Uniunii*

4. Articolul 3 alineatul (1) din Directiva 79/7 prevede:

„Prezenta directivă se aplică:

(a) regimurilor juridice care asigură protecția împotriva următoarelor riscuri:

[...]

— limită de vârstă;

[...]

(b) dispozițiilor privind asistența socială, în măsura în care acestea sunt destinate să completeze sau să suplinească regimurile menționate la litera (a).”

5. Articolul 7 din Directiva 79/7 prevede:

„(1) Prezenta directivă nu aduce atingere dreptului statelor membre de a exclude din domeniul său de aplicare:

(a) stabilirea vârstei de pensionare în scopul acordării pensiei pentru limită de vârstă și posibilele consecințe ale acesteia pentru alte prestații;

(b) avantajele în privința regimurilor de asigurări pentru limită de vârstă acordate persoanelor care au crescut copii; dobândirea drepturilor la prestații după perioadele de întrerupere a angajării datorate creșterii copiilor;

[...]

(2) Statele membre examinează periodic materiile exceptate în temeiul alineatului (1), pentru a verifica, având în vedere evoluțiile sociale din domeniul respectiv, dacă există o justificare pentru menținerea exceptărilor respective.”

6. Considerentul (23) al Regulamentului nr. 1257/1999 este formulat după cum urmează:

„[...] ar trebui încurajată pensionarea anticipată din agricultură pentru a întări viabilitatea exploatațiilor agricole, având în vedere experiența dobândită prin punerea în aplicare a Regulamentului (CEE) nr. 2079/92;”

3 — JO 1979, L 6, p. 24, Ediție specială, 05/vol. 1, p. 192.

7. În considerentul (40) al Regulamentului nr. 1257/1999 se precizează printre altele:

„[...] este necesară susținerea măsurilor de eliminare a inegalităților și de promovare a egalității de șanse între bărbați și femei;”

8. Articolul 2 a unsprezecea liniuță din Regulamentul nr. 1257/1999 prevede:

„Sprijinul pentru dezvoltare rurală, referitor la activitățile agricole și reconversia acestora, poate viza:

[...]

— eliminarea inegalităților și promovarea egalității de șanse între bărbați și femei, în special prin sprijinirea proiectelor inițiate și puse în aplicare de femei.”

9. Articolul 10 din Regulamentul nr. 1257/1999 prevede:

„(1) Sprijinul pentru pensionarea anticipată în agricultură contribuie la realizarea următoarelor obiective:

— asigurarea unui venit pentru agricultorii în vârstă care decid să își înceteze activitatea agricolă,

— încurajarea înlocuirii acestor agricultori în vârstă cu agricultori capabili de a îmbunătăți, acolo unde este necesar, viabilitatea economică a exploatațiilor agricole rămase,

— redistribuirea terenului agricol pentru a fi folosit în scopuri care nu sunt de natură agricolă atunci când nu poate fi cultivat în condiții satisfăcătoare de viabilitate economică.

(2) Ajutorul pentru pensionarea anticipată poate include măsuri care să asigure un venit pentru muncitorii agricoli.”

10. Articolul 11 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1257/1999 prevede:

„Cedentul unei exploatații trebuie:

— să înceteze definitiv orice activitate agricolă efectuată în scopuri comerciale; acesta poate totuși să continue activitățile agricole care nu au un caracter comercial și să folosească în continuare clădirile,

— să aibă vârsta peste 55 de ani, fără a avea încă vârsta normală de pensionare în momentul cedării,

și

— să fi desfășurat activități agricole timp de 10 ani înainte de a ceda ferma.”

11. Articolul 12 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1257/1999 prevede:

„Durata de acordare a ajutorului pentru pensionare anticipată nu poate depăși o perioadă totală de 15 ani pentru cedent și de 10 ani pentru lucrătorul agricol. Sprijinul nu poate fi acordat după împlinirea vârstei de 75 de ani de către cedent și nici după împlinirea vârstei normale de pensionare de către lucrătorul agricol.

În cazul în care cedentului i se plătește o pensie normală de către statul membru, ajutorul pentru pensionarea anticipată se acordă ca supliment, luându-se în considerare valoarea stabilită prin sistemul național de pensii.”

12. Articolul 2 din Regulamentul (CE) nr. 1260/1999 al Consiliului din 21 iunie 1999 de stabilire a dispozițiilor generale privind fondurile structurale [4] prevede:

„(1) În înțelesul prezentului regulament, «Fonduri structurale» înseamnă Fondul european pentru dezvoltare regională (FEDR), Fondul social european (FSE), Fondul european de orientare și garantare agricolă (FEOGA), secțiunea Orientare, și Instrumentul financiar de orientare piscicolă (IFOP), denumite în continuare «Fonduri».

[...]

(5) [...] Comisia și statele membre asigură coerența acțiunii Fondurilor cu alte politici și operațiuni comunitare, în special în domeniul ocupării forței de muncă, al egalității între bărbați și femei, al politicii sociale și al formării profesionale, al politicii agricole comune, al politicii comune în domeniul pescuitului, al transportului, al energiei și rețelelor transeuropene, precum și includerea condițiilor de protecție a mediului în definirea și punerea în aplicare a acțiunii Fondurilor.” [traducere neoficială]

13. Articolul 12 din Regulamentul nr. 1260/1999 prevede:

„Operațiunile finanțate de Fonduri sau de BEI sau de un alt instrument financiar trebuie să respecte dispozițiile tratatului și ale actelor normative adoptate în temeiul acestuia, precum și politicile și acțiunile comunitare, inclusiv regulile de concurență, atribuirea contractelor de achiziții publice, protejarea și ameliorarea mediului, eliminarea inegalităților și promovarea egalității între femei și bărbați.” [traducere neoficială]

B – *Dreptul național*

14. În temeiul Regulamentului nr. 1257/1999, la 26 ianuarie 2005, Republica Cehă a adoptat Decretul Guvernului nr. 69/2005 de stabilire a condițiilor pentru acordarea de subvenții pentru încetarea anticipată a activităților agricole de către întreprinzătorii agricoli. Potrivit articolului 1 alineatul 1, decretul guvernului are ca obiectiv acordarea de subvenții în cadrul programului de sprijinire a încetării anticipate a activităților agricole de către întreprinzătorii agricoli.

15. Potrivit articolului 3 alineatul 1 din Decretul Guvernului nr. 69/2005, o persoană fizică poate să depună o cerere în vederea înscrierii în schemă dacă, *inter alia*, la data depunerii cererii, persoana respectivă a împlinit deja cel puțin vârsta de 55 de ani și dacă, la aceeași dată, nu a împlinit vârsta necesară pentru dobândirea dreptului la pensie pentru limită de vârstă.

16. Potrivit prevederilor articolului 29 din Legea nr. 155/1995 privind asigurările de pensii, în versiunea în vigoare până la 31 decembrie 2009, la care se referă Decretul Guvernului nr. 69/2005, persoana asigurată are dreptul la o pensie pentru limită de vârstă dacă: (a) a fost asigurată cel puțin timp de 25 de ani și a împlinit cel puțin vârsta necesară pentru dobândirea dreptului la o pensie pentru limită de vârstă sau (b) a fost asigurată cel puțin timp de 15 ani și a împlinit cel puțin vârsta de 65 de ani, în cazul în care nu îndeplinește condiția prevăzută la litera (a).

4 — JO L 161, p. 1. Regulamentul (CE) nr. 1260/1999 al Consiliului a fost abrogat de la 1 ianuarie 2007, în temeiul articolului 107 din Regulamentul (CE) nr. 1083/2006 al Consiliului din 11 iulie 2006 de stabilire a anumitor dispoziții generale privind Fondul european de dezvoltare regională, Fondul social european și Fondul de coeziune și de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1260/1999 (JO L 210, p. 25, Ediție specială, 14/vol. 2, p. 64). Cu toate acestea, întrucât doamnei Soukupová i-a fost refuzată acordarea ajutorului de pensionare anticipată la 20 decembrie 2006, Regulamentul (CE) nr. 1260/1999 se aplică *ratione temporis* în prezenta cauză. În plus, menționăm totuși că Regulamentul nr. 1083/2006 protejează egalitatea de tratament dintre bărbați și femei în termeni chiar mai expliciți, la articolul 16.

17. Potrivit articolului 32 alineatul 1 din Legea nr. 155/1995 privind asigurările de pensii, la care face de asemenea referire Decretul Guvernului nr. 69/2005, vârsta de pensionare a fost de 60 de ani pentru bărbați și de 53-57 de ani pentru femei (în funcție de numărul de copii). Aceste norme s-au aplicat persoanelor asigurate care au împlinit vârstele respective până la 31 decembrie 1995. În plus, articolul 32 alineatul 2 din Legea nr. 155/1995 prevede o creștere treptată a vârstei de pensionare pentru persoanele asigurate care ating aceste limite de vârstă în perioada 1 ianuarie 1996-31 decembrie 2012, iar articolul 32 alineatul 3 din Legea nr. 155/1995 stabilește vârsta de pensionare după 31 decembrie 2012 la 63 de ani pentru bărbați și la 59-63 de ani pentru femei (în funcție de numărul de copii).

III – Situația de fapt și întrebările preliminare

18. Reclamanta, doamna Blanka Soukupová, născută la 24 ianuarie 1947, a depus la 3 octombrie 2006 o cerere prin care a solicitat înscrierea în schema de pensionare anticipată pentru agricultori (denumită în continuare „schema”).

19. La 20 decembrie 2006, Státní zemědělský intervenční fond (Fondul de Stat pentru Intervenții în Agricultură) a respins cererea doamnei Soukupová de acordare a ajutorului pentru pensionare anticipată întrucât, la data depunerii cererii, aceasta împlinise deja vârsta necesară pentru dobândirea dreptului la pensie pentru limită de vârstă. Potrivit articolului 32 alineatele 1 și 2 din Legea nr. 155/1995 privind asigurările de pensii, întrucât crescuse doi copii, reclamanta dobândise acest drept la 24 mai 2004. În cazul în care nu ar fi avut copii sau ar fi avut un singur copil, doamna Soukupová nu ar fi dobândit dreptul la pensie decât după 24 mai 2004.

20. În același timp, un bărbat născut la aceeași dată cu doamna Soukupová și care ar fi depus o cerere prin care să solicite înscrierea în schemă nu ar fi putut beneficia de pensie pentru limită de vârstă la data de 3 octombrie 2006. Prin urmare, acestuia i s-ar fi acordat ajutorul pentru pensionare anticipată. Acesta nu ar fi putut beneficia de pensie decât în anul 2009. În plus, nicio prevedere din legislația cehă nu a condiționat vârsta de pensionare a unui bărbat de numărul de copii pe care i-a crescut.

21. În observațiile scrise, Comisia precizează că doamna Soukupová are un interes financiar substanțial să participe la schemă, întrucât, în anul 2005, pensia medie pentru limită de vârstă în cazul femeilor a fost de 7 030 CZK (287,02 euro), iar în anul 2007 a fost de 8 747 CZK (357,09 euro), în timp ce participanții la schema de pensionare anticipată puteau să realizeze un venit maxim (net) de aproximativ 13 500 CZK (551,15 euro) timp de 15 ani sau până la vârsta de 75 de ani, în funcție de evenimentul care survine mai întâi.

22. În aceste condiții, doamna Soukupová a contestat la Ministerul Agriculturii respingerea cererii sale, dar reclamația sa a fost respinsă prin decizia din 12 aprilie 2007. Ulterior, aceasta a introdus o acțiune în fața Městský soud v Praze (Curtea de Apel Praga). Doamna Soukupová a susținut că legislația cehă are drept rezultat faptul că femeile care au crescut mai mulți copii au la dispoziție o perioadă obiectiv mai scurtă pentru a depune cererea decât femeile care au crescut mai puțini copii sau decât bărbații.

23. Prin hotărârea din 30 aprilie 2009, Městský soud v Praze a anulat decizia Ministerului Agriculturii, respingând interpretarea care ar conduce la diferențe nejustificate între agricultorii de sex masculin și agricultorii de sex feminin. Městský soud v Praze a precizat *inter alia* că una dintre condițiile prealabile prevăzute de legislația cehă pentru dobândirea dreptului la o pensie pentru limită de vârstă este împlinirea vârstei de pensionare. Pentru motive sociale și istorice, vârsta de pensionare pentru bărbați este diferită de cea pentru femei, aceasta din urmă fiind determinată de numărul de copii pe care i-a crescut o femeie. Městský soud v Praze nu a identificat niciun temei legitim pentru o diferență de tratament privind ajutorul pentru pensionare anticipată pe motive de vârstă, sex sau număr de copii născuți și a trimis dosarul doamnei Soukupová la Ministerul Agriculturii spre reexaminare.

24. Ministerul Agriculturii a formulat recurs împotriva hotărârii Městský soud v Praze în fața Nejvyšší správní soud. Ministerul Agriculturii a susținut *inter alia* că Regulamentul (CE) nr. 1257/1999 al Consiliului conține dispoziții precise numai în privința vârstei minime a solicitanților de ajutor pentru pensionare anticipată (nu și a vârstei maxime), că vârsta normală de pensionare a fost prevăzută, în mod separat, în diferitele state membre și că expresiile „vârsta normală de pensionare" de la articolul 11 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1257/1999 și „vârsta de pensionare" din Legea nr. 155/1995 privind asigurările de pensii au un înțeles similar.

25. Nejvyšší správní soud a hotărât să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Poate fi interpretată noțiunea «vârsta normală de pensionare» în momentul cedării unei exploatații, prevăzută la articolul 11 din Regulamentul (CE) nr. 1257/1999 al Consiliului din 17 mai 1999 privind sprijinul pentru dezvoltare rurală acordat din Fondul european de orientare și garantare agricolă (FEOGA) și de modificare și abrogare a unor regulamente, drept «vârsta necesară pentru dobândirea dreptului la pensie pentru limită de vârstă» a unui solicitant anume, prevăzută de legislația națională?

2) În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare, este conformă cu dreptul Uniunii și cu principiile generale ale dreptului Uniunii stabilirea «vârstei normale de pensionare» în momentul cedării unei exploatații agricole în mod diferit pentru solicitanți diferiți, în funcție de sex și de numărul de copii pe care i-au crescut?

3) În cazul unui răspuns negativ la prima întrebare, care sunt criteriile de care instanța națională ar trebui să țină seama la interpretarea noțiunii «vârsta normală de pensionare» în momentul cedării unei exploatații, prevăzută la articolul 11 din Regulamentul (CE) nr. 1257/1999 al Consiliului din 17 mai 1999 privind sprijinul pentru dezvoltare rurală acordat din Fondul european de orientare și garantare agricolă (FEOGA) și de modificare și abrogare a unor regulamente?"

26. Doamna Soukupová, guvernul ceh, guvernul polonez și Comisia Europeană au depus observații scrise. Guvernul ceh și Comisia au participat la ședința din 28 iunie 2012.

IV – Analiză

A – *Observații introductive*

27. Prezentul litigiu ridică problema dacă un stat membru care și-a exercitat, în temeiul legislației Uniunii, prerogativa de a stabili o vârstă de pensionare diferită pentru bărbați și pentru femei în ceea ce privește dreptul la pensia pentru limită de vârstă se poate baza pe aceleași norme naționale, discriminatorii, pentru a stabili „vârsta normală de pensionare" în temeiul articolului 11 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1257/1999. Prin urmare, prezenta cauză se dovedește complexă, întrucât, în temeiul articolului 7 alineatul (1) din Directiva 79/7, statele membre dispun de o marjă de apreciere referitoare la respectarea principiului egalității de tratament la stabilirea vârstei de pensionare în vederea acordării pensiei pentru limită de vârstă, ceea ce are posibile consecințe pentru alte prestații.

28. Prima întrebare este formulată însă în termeni mai direcți, care nu reflectă această complexitate. Instanța de trimitere întreabă numai dacă „vârsta normală de pensionare" potrivit dreptului Uniunii poate fi interpretată drept „vârsta necesară pentru dobândirea dreptului la pensie pentru limită de vârstă" prevăzută de legislația națională. În opinia noastră, acesta este contextul în care trebuie înțeles Regulamentul nr. 1257/1999 și, prin urmare, în care trebuie să se răspundă la prima întrebare.

29. Această concluzie nu este totuși suficientă pentru a răspunde la întrebare. Legiuitorul Uniunii, precum și statele membre atunci când aplică sau pun în executare dreptul Uniunii Europene au obligația de a respecta principiul egalității de tratament între bărbați și femei. Orice element din legislația Uniunii care nu poate fi interpretat în lumina acestui principiu este nevalid [5]. Or, potrivit unui principiu general de interpretare, un act comunitar trebuie interpretat, în măsura posibilului, astfel încât să nu se repună în discuție validitatea acestuia și în conformitate cu dreptul primar în ansamblul său, în special cu principiul egalității de tratament [6].

30. Prin urmare, trebuie luate în considerare pozițiile unor state membre, precum Republica Cehă, care și-au exercitat, în temeiul legislației Uniunii, dreptul de a stabili o vârstă de pensionare diferită pentru bărbați și pentru femei în ceea ce privește pensia pentru limită de vârstă. Aceasta înseamnă că este necesară o abordare generală, care să ia în considerare principiile generale ale dreptului Uniunii în materia egalității de tratament.

B – *Prima întrebare*

31. În principiu, noțiunea „vârsta normală de pensionare” în momentul cedării unei exploatații, prevăzută la articolul 11 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1257/1999, ar trebui interpretată drept „vârsta necesară pentru dobândirea dreptului la o pensie pentru limită de vârstă”. Această concluzie rezultă din obiectivele urmărite de Regulamentul nr. 1257/1999 și din cuprinsul prevederilor acestuia.

32. Ajutorul pentru pensionare anticipată nu reprezintă un supliment la pensia pentru limită de vârstă acordat pentru motive sociale. De asemenea, nu urmărește în mod direct să ofere un venit suplimentar agricultorilor în vârstă. Aceste consecințe sunt inerente Regulamentului nr. 1257/1999, ca mijloace de îndeplinire a obiectivului principal al schemei de ajutor pentru pensionare anticipată, și anume acela de a crea un stimulent economic pentru agricultorii în vârstă care să îi determine să își înceteze activitățile mai devreme și în împrejurări în care în mod obișnuit nu ar face acest lucru.

33. Prin urmare, obiectivul schemei de ajutor pentru pensionare anticipată este să faciliteze transformarea structurală a sectorului agricol pentru a asigura viabilitatea exploatației agricole. Astfel cum subliniază Comisia în observațiile scrise, o prezumție pe care se întemeiază Regulamentul nr. 1257/1999 este că agricultorii în vârstă, spre deosebire de cei tineri, vor fi mai puțin dispuși să utilizeze tehnologia modernă care va îmbunătăți productivitatea exploatațiilor. După cum se precizează în considerentul (23) al Regulamentului nr. 1257/1999, pensionarea anticipată a agricultorilor este încurajată cu scopul de a întări viabilitatea exploatațiilor agricole.

34. Cu toate acestea, se poate prezuma că, în împrejurări normale, un agricultor nu își va înceta activitatea *înainte* de a dobândi dreptul la o sursă alternativă de venit sub forma unei pensii. Astfel, impunerea unei cerințe potrivit căreia cererea trebuie să fie depusă înainte de dobândirea dreptului la pensia normală pentru limită de vârstă, ca o condiție pentru acordarea ajutorului pentru pensionare *anticipată*, ar fi în conformitate cu acest raționament.

35. După cum arată Comisia în observațiile scrise, articolul 12 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1257/1999 precizează clar că, în cazul în care statul membru plătește o pensie normală, ajutorul pentru pensionare anticipată se acordă în completarea pensiei pentru limită de vârstă pentru a evita o compensație excesivă sub forma unei prestații acordate concomitent cu pensia pentru limită de vârstă. Faptul că ajutorul pentru pensionare anticipată continuă să fie acordat și după pensionarea normală arată că scopul său este acela de a oferi un stimulent adecvat agricultorilor, ale căror pensii pentru limită de vârstă acordate la nivel național sunt modeste și care, altfel, și-ar continua activitatea agricolă și după împlinirea vârstei de pensionare.

5 — A se vedea de exemplu Hotărârea din 1 martie 2011, Association belge des Consommateurs Test-Achats ASBL (C-236/09, Rep., p. I-773).

6 — Hotărârea din 16 septembrie 2010, Chatzi (C-149/10, Rep., p. I-8489, punctul 43).

36. În continuare, menționăm că, potrivit articolului 12 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1257/1999, durata maximă de acordare a ajutorului pentru pensionare anticipată este de 15 ani în cazul cedenților de exploatații, iar acesta poate fi acordat până la împlinirea vârstei de 75 de ani. Pe de altă parte, întrucât articolul 11 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1257/1999 interzice statelor membre să includă în schemă agricultori care au împlinit deja „vârsta normală de pensionare”, aceste prevederi coroborate împiedică statele membre să includă în schemă agricultori care au împlinit vârsta normală de pensionare, însă le permit să acorde în continuare ajutorul după ce agricultorii au împlinit această vârstă.

37. În opinia noastră, noțiunea „vârsta normală de pensionare” de la articolul 11 alineatul (1) și, în mod evident, și de la articolul 12 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1257/1999 trebuie interpretată în mod uniform pe teritoriul Uniunii Europene. Cu toate acestea, la fel ca multe alte noțiuni utilizate în regulamentele Uniunii cu aplicabilitate directă, acest concept din dreptul Uniunii se referă implicit la prevederi din dreptul național care nu sunt armonizate. Prin urmare, chiar dacă noțiunea „vârsta normală de pensionare” din regulament trebuie interpretată ca făcând referire la vârsta necesară pentru dobândirea dreptului la pensie pentru limită de vârstă, iar nu, de exemplu, la o limită de vârstă privind anumite sisteme naționale de pensionare anticipată, această vârstă este definită în mod concret de legislația națională aplicabilă [7].

38. Cu toate acestea, aplicarea noțiunii de vârstă normală de pensionare este supusă imperativelor egalității de tratament. Deși, în principiu, prevederile menționate permit unui stat membru să coreleze „vârsta normală de pensionare” în sensul Regulamentului nr. 1257/1999 cu „vârsta necesară pentru dobândirea dreptului la pensie pentru limită de vârstă” în sensul legislației naționale, acest lucru este condiționat de respectarea principiului egalității de tratament între bărbați și femei. Vom preciza care sunt implicațiile în răspunsul nostru la a doua întrebare.

39. Prin urmare, propunem următorul răspuns la prima întrebare:

„Noțiunea «vârsta normală de pensionare» în momentul cedării unei exploatații, prevăzută la articolul 11 din Regulamentul nr. 1257/1999 poate fi interpretată drept «vârsta necesară pentru dobândirea dreptului la o pensie pentru limită de vârstă» a unui solicitant anume, prevăzută de legislația națională.”

C – *A doua întrebare*

1. Observații introductive

40. Prin intermediul celei de a doua întrebări, Nejvyšší správní soud solicită să se stabilească dacă este conformă cu dreptul Uniunii și cu principiile generale ale dreptului Uniunii stabilirea „vârstei normale de pensionare” în momentul cedării unei exploatații în mod diferit pentru solicitanți diferiți, în funcție de sex și de numărul de copii pe care i-au crescut.

41. Trebuie să amintim aici că, potrivit dreptului ceh, „vârsta necesară pentru dobândirea dreptului la o pensie pentru limită de vârstă” este diferită pentru bărbați și pentru femei. În plus, aceasta este influențată de numărul de copii pe care i-a crescut o femeie, nu însă și de numărul de copii pe care i-a crescut un bărbat. Poate acest aspect să justifice o diferență între condițiile de acordare a ajutorului pentru pensionare anticipată în temeiul Regulamentului nr. 1257/1999?

7 — Pentru o situație similară privind o noțiune dintr-o directivă, a se vedea Hotărârea din 21 octombrie 2010, Padawan (C-467/08, Rep., p. I-10055, punctul 37).

42. În acest cadru, este necesar mai întâi să analizăm aspectul dacă tratamentul diferit în contextul ajutorului pentru pensionare anticipată al agricultorilor de sex masculin față de agricultorii de sex feminin, potrivit dreptului ceh, poate fi „susținut" prin articolele 3 și 7 din Directiva 79/7. Este necesar, prin urmare, să se analizeze următoarele aspecte:

(i) Există un regim juridic specific în dreptul Uniunii care acoperă acordarea ajutorului pentru pensionare anticipată sau acesta ar trebui stabilit prin trimitere la principiile generale ale dreptului Uniunii privind interzicerea inegalității de tratament?

(ii) Doamna Soukupová este tratată diferit față de un bărbat aflat într-o situație comparabilă?

(iii) În cazul unui răspuns afirmativ la întrebarea precedentă, există o justificare obiectivă pentru această diferență de tratament? [8]

(iv) În cazul unui răspuns afirmativ la întrebarea precedentă, această diferență de tratament este proporțională cu obiectivul urmărit? [9]

2. Directiva 79/7 nu este relevantă pentru soluționarea litigiului

43. Cu titlu preliminar, admitem că articolul 7 alineatul (1) literele (a) și (b) din Directiva 79/7 nu aduce atingere dreptului statelor membre de a stabili vârsta de pensionare în vederea acordării pensiei pentru limită de vârstă și posibilele consecințe ale acesteia pentru alte prestații (inclusiv avantajele acordate persoanelor care au crescut copii) [10]. După cum arată guvernul polonez în observațiile scrise, se poate susține astfel că ajutorul pentru pensionare anticipată este o prestație secundară care decurge dintr-o diferență (legală) între vârsta de pensionare pentru bărbați și vârsta de pensionare pentru femei, potrivit dreptului ceh.

44. Cu toate acestea, astfel cum a subliniat Comisia în observațiile scrise, ajutorul pentru pensionare anticipată nu intră în categoria regimurilor juridice care sunt enumerate la articolul 3 alineatul (1) literele (a) și (b) din Directiva 79/7 [11]. Prin urmare, rămâne nesoluționată întrebarea dacă ajutorul pentru pensionare anticipată se poate încadra în categoria „alte prestații" în temeiul articolului 7 din Directiva 79/7, în legătură cu care statele membre sunt scutite efectiv de obligația de a respecta principiul egalității de tratament între bărbați și femei.

45. Astfel cum a subliniat Comisia în ședință, articolul 7 din Directiva 79/7 a fost interpretat în mod constant în sens restrictiv. Curtea a statuat că, „în cazul în care [...] un stat membru prevede vârste diferite de pensionare pentru bărbați și pentru femei în scopul acordării de pensii pentru limită de vârstă, întinderea derogării permise se limitează la forme de discriminare care sunt în mod necesar și obiectiv legate de diferența dintre vârstele de pensionare" [12].

8 — A se vedea de exemplu Hotărârea din 21 iulie 2011, Nagy (C-21/10, Rep., p. I-6769, punctul 47).

9 — A se vedea punctul 107 din Concluziile avocatului general Kokott prezentate la 8 septembrie 2005 în cauza Parlamentul European/Consiliul (Hotărârea din 27 iunie 2006, C-540/03, Rec., p. I-5769), care citează *inter alia* Hotărârea Tribunalului din 23 martie 1994, Huet/Curtea de Conturi (T-8/93, Rec., p. II-103, punctul 45), și Hotărârea Tribunalului din 2 martie 2004, Di Marzio/Comisia (T-14/03, RecFP, p. I-A-43 și II-167, punctul 83). Pentru un exemplu de operare a principiului proporționalității în contextul aplicării Regulamentului nr. 1257/1999 de către un stat membru, a se vedea Hotărârea din 4 iunie 2009, JK Otsa Talu OÜ (C-241/07, Rep., p. I-4323).

10 — Hotărârea din 29 noiembrie 2001, Griesmar (C-366/99, Rec., p. I-9383).

11 — Regimurile juridice menționate la articolul 3 alineatul (1) literele (a) și (b) din Directiva 79/7 asigură protecția împotriva riscurilor de boală, invaliditate, limită de vârstă, accident de muncă și boală profesională, precum și șomaj. Această directivă se aplică și dispozițiilor privind asistența socială, în măsura în care acestea sunt destinate să completeze sau să suplinească regimurile menționate.

12 — Hotărârea din 30 aprilie 1998, August De Vriendt (C-377/96-C-384/96, Rec., p. I-2105, punctul 25).

46. În opinia noastră, în raport cu jurisprudența constantă, eligibilitatea la ajutorul pentru pensionare anticipată nu poate fi legată, potrivit articolului 7 alineatul (1) din Directiva 79/7, de diferența de tratament dintre bărbați și femei privind vârsta la care aceștia dobândesc dreptul la pensie pentru limită de vârstă. Aceasta întrucât „[celel]alte prestații" prevăzute la articolul 7 alineatul (1) litera (a), care pot să prezinte în mod legal o diferență de tratament între bărbați și femei pe baza vârstei, pot să determine numai o discriminare care „este necesară în mod obiectiv pentru a evita afectarea echilibrului financiar al sistemului de securitate socială sau pentru a asigura coerența între regimul pensiei pentru limită de vârstă și regimurile privind alte prestații" [13].

47. După cum am menționat deja, ajutorul pentru pensionare anticipată nu este o prestație de securitate socială, ci o prestație care are ca scop să îmbunătățească productivitatea agricolă, cu alte cuvinte, este un instrument al politicii agricole comune. Niciun element din dosar și nicio probă prezentată în ședință nu sugerează existența legăturilor fiscale necesare între acordarea ajutorului pentru pensionare anticipată, cele două sisteme de pensie pentru limită de vârstă din Republica Cehă și sistemul de securitate socială al acesteia în ansamblu pentru a demonstra că diferența de tratament se justifică prin nevoia de a menține o astfel de coerență. Dimpotrivă, cu excepția faptului că ajutorul pentru pensionare anticipată se acordă ca supliment la pensia pentru limită de vârstă, astfel cum prevede articolul 12 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1257/1999, cele două prestații sunt independente una față de cealaltă. În aceste condiții, nu putem fi de acord cu argumentele invocate de guvernul polonez, potrivit cărora articolul 7 alineatul (1) litera (a) din Directiva 79/7 poate să justifice orice diferență de tratament între doamna Soukupová și un agricultor de sex masculin de aceeași vârstă.

48. Într-adevăr, astfel cum a remarcat doamna Soukupová în observațiile scrise, deși Curtea Constituțională a Republicii Cehe a susținut că tratamentul inegal între bărbați și femei își găsește justificare în esența sistemului național de pensii, nu rezultă de aici că acest tratament inegal ar trebui aplicat cetățenilor cehi și în alte domenii, precum stabilirea eligibilității la ajutorul pentru pensionare anticipată [14].

49. În plus, nicio justificare legislativă pentru diferența de tratament dintre doamna Soukupová și un bărbat aflat într-o situație similară nu poate fi dedusă din articolul 7 alineatul (1) litera (b) din Directiva 79/7, care permite statelor membre să excludă din domeniul său de aplicare „(b) avantajele în privința regimurilor de asigurări pentru limită de vârstă acordate persoanelor care au crescut copii". Aceasta se explică prin simplul motiv că doamna Soukupová este dezavantajată din punctul de vedere al eligibilității sale la ajutorul pentru pensionare anticipată ca urmare a faptului că a crescut copii. Doamna Soukupová are un interes financiar substanțial să participe la această schemă. Prin urmare, argumentul invocat de guvernul ceh este eronat în măsura în care susține că, prin pensionare și prin dobândirea unei pensii naționale integrale, doamna Soukupová nu va suferi nicio consecință negativă deosebită. Dimpotrivă, potrivit informațiilor furnizate de Comisie, la care am făcut deja referire, ea va suferi pierderi financiare semnificative prin excluderea de la ajutorul pentru pensionare anticipată.

50. Considerăm totodată că, astfel cum ajutorul pentru pensionare anticipată nu face parte din domeniul de aplicare al excepției prevăzute la articolul 7 alineatul (1) litera (a), acesta nu constituie nici o prestație „în privința regimurilor de asigurări pentru limită de vârstă" în sensul articolului 7 alineatul (1) litera (b). Este vorba mai curând despre o prestație acordată din FEOGA.

13 — Hotărârea din 19 octombrie 1995, The Queen/Secretary of State for Health *ex parte* Cyril Richardson (C-137/94, Rec., p. I-3407, punctul 19).

14 — Astfel, guvernul ceh nu se poate întemeia pe Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 20 iunie 2011, Andrle împotriva Republicii Cehe (cererea nr. 6268/08), care a avut ca obiect problema sensibilă a compatibilității legilor privind pensiile pentru limită de vârstă care discriminează pe motivul vârstei, în funcție de numărul de copii crescuți de mame, cu articolul 14 și cu articolul 1 din Protocolul nr. 1 la CEDO. Hotărârea în cauza Andrle nu se aplică *ratione materie* la prezenta cauză, întrucât, în cauza Andrle, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a urmărit în primul rând să stabilească dacă acordarea unui *avantaj* femeilor constituie un scop legitim care ar putea să justifice egalitatea de tratament de la articolul 14 CEDO.

51. Prin urmare, dacă admitem că stabilirea „vârstei normale de pensionare” potrivit articolului 11 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1257/1999 este legată de legislația națională în materie de pensii, nu suntem în măsură să formulăm o concluzie care să permită statelor membre ca, în aplicarea Regulamentului nr. 1257/1999, să încalce principii fundamentale ale dreptului Uniunii, inclusiv interzicerea discriminării pe motive de sex [15]. Astfel, Curtea a statuat că „o prevedere a unui act comunitar ar putea, în sine, să nu respecte drepturi fundamentale în măsura în care ar impune statelor membre sau ar autoriza în mod explicit sau implicit statele membre să adopte sau să mențină legi naționale care nu respectă drepturile menționate” [16]. Or, după cum a observat avocatul general Kokott, „legiuitorul Uniunii nu poate să autorizeze statele membre să ia măsuri care ar încălca drepturile fundamentale ale Uniunii” [17].

52. În consecință, tratamentul diferit în contextul ajutorului pentru pensionare anticipată al agricultorilor de sex masculin față de agricultorii de sex feminin nu poate fi „susținut” de articolele 3 și 7 din Directiva 79/7. Astfel, după cum am precizat deja, este necesar să se analizeze cele patru aspecte pe care le-am menționat la punctul 42 de mai sus.

3. Regimul juridic adecvat

53. După cum a subliniat Nejvyšší správní soud, nu este clar dacă orice discriminare la care ar fi fost supusă doamna Soukupová în ceea ce privește accesul la ajutorul pentru pensionare anticipată intră în domeniul de aplicare al unei măsuri legislative adoptate de Uniunea Europeană pentru a combate discriminarea pe motive de sex [18]. De asemenea, suntem de acord cu argumentul, invocat de Comisie în observațiile scrise, potrivit căruia ajutorul pentru pensionare anticipată nu poate fi considerat o „remunerație” în sensul articolului 157 TFUE, întrucât nu constituie o pensie acordată unui lucrător în baza unui raport de muncă cu un angajator anterior, astfel cum prevede jurisprudența Curții [19].

54. Cu toate acestea, după cum am menționat deja, prin refuzul de a acorda doamnei Soukupová ajutorul pentru pensionare anticipată, Republica Cehă a acționat în aplicarea Regulamentului nr. 1257/1999. Principiul egalității de tratament între bărbați și femei este menționat în mod expres în considerentul (40) și la articolul 2 a unsprezecea liniuță din Regulamentul nr. 1257/1999, precum și la articolul 2 alineatul (5) și la articolul 12 din Regulamentul nr. 1260/1999. Este cert că statele membre sunt obligate să respecte principiul egalității de tratament atunci când aplică sau pun în executare legislația Uniunii privind agricultura [20].

15 — A se vedea Hotărârea din 15 iunie 1978, Defrenne/Sabena (149/77, Rec., p. 1365, punctele 26 și 27). A se vedea de asemenea articolul 2 TUE și articolul 3 alineatul (3) TUE, articolul 8 TFUE și articolul 10 TFUE și articolele 21 și 23 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. A se vedea de asemenea, în contextul dezvoltării rurale, considerentul (40) al Regulamentului nr. 1257/1999 și articolul 2 a unsprezecea liniuță din același regulament, precum și articolul 2 alineatul (5) și articolul 12 din Regulamentul nr. 1260/1999.

16 — Hotărârea Parlamentul European/Consiliul (citată la nota de subsol 9, punctul 23).

17 — A se vedea punctul 30 din Concluziile avocatului general Kokott prezentate la 30 septembrie 2010 în cauza Association Belge des Consommateurs Test-Achats ASBL și alții (hotărâre citată la nota de subsol 5).

18 — Singura măsură legislativă care garantează egalitatea de tratament, aplicabilă situației specifice a agricultorilor de sex feminin independenți și care se aplică *ratione temporis* este Directiva 86/613/CEE a Consiliului din 11 decembrie 1986 privind aplicarea principiului egalității de tratament între bărbații și femeile care desfășoară activități independente, inclusiv agricole, precum și protecția maternității (JO L 359, p. 56, Ediție specială, 05/vol. 2, p. 56). Niciuna dintre prevederile sale nu ar putea fi interpretată însă în sensul includerii discriminării în privința ajutorului pentru pensionare anticipată. Directiva 86/613 a fost abrogată cu începere de la 5 august 2012 în temeiul articolului 17 din Directiva 2010/41/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 iulie 2010 privind aplicarea principiului egalității de tratament între bărbații și femeile care desfășoară o activitate independentă și de abrogare a Directivei 86/613/CEE a Consiliului (JO L 180, p. 1).

19 — Hotărârea din 13 noiembrie 2008, Comisia/Italia (C-46/07, punctul 35).

20 — Astfel, prezenta cauză este opusă situației apărute în Hotărârea din 18 decembrie 1997, Annibaldi/Sindaco del Comune di Guidonia și Presidente Regione Lazio (C-309/96, Rec., p. I-7493), în care legislația națională în discuție, contestată *inter alia* în temeiul principiului egalității de tratament, a fost exclusă din „domeniul de aplicare al dreptului comunitar” (a se vedea punctul 24) pentru mai multe motive, unul dintre acestea fiind acela că „niciun element din prezenta cauză nu permite să se concluzioneze că dreptul regional a avut ca scop să pună în aplicare o prevedere a dreptului comunitar, fie în domeniul agriculturii, fie în domeniul mediului sau în cel al culturii” (a se vedea punctul 21).

55. Prin urmare, aceasta înseamnă că aspectul dacă doamna Soukupová a fost victima unei discriminări ilegale, cu încălcarea dreptului Uniunii, trebuie stabilit prin referire la principiul general al egalității.

4. Este doamna Soukupová tratată diferit față de un bărbat aflat într-o situație comparabilă?

56. În opinia noastră, doamna Soukupová poate fi considerată o victimă a discriminării pe motiv de sex întrucât vârsta sa de pensionare este influențată de numărul de copii pe care i-a crescut, deși acest aspect nu influențează și vârsta de pensionare a bărbaților (care, în orice caz, este mai mare decât vârsta de pensionare a femeilor). Astfel, potrivit dreptului ceh, doamna Soukupová este tratată diferit față de un bărbat având aceeași vârstă și care are același număr de copii, întrucât ea are la dispoziție o perioadă mai scurtă pentru a solicita ajutorul pentru pensionare anticipată. În schimb, această situație are drept rezultat consecințe financiare negative importante. Astfel cum a arătat Comisia în observațiile scrise, avantajul acordat doamnei Soukupová de a dobândi mai devreme dreptul la o pensie în considerarea sexului și a faptului că a crescut doi copii s-a transformat într-un dezavantaj în ceea ce privește accesul la ajutorul pentru pensionare anticipată. După cum am precizat deja, acest fapt se reflectă în diferențele dintre pensia medie pentru limită de vârstă acordată femeilor în perioada 2005-2007 și sumele maxime acordate în cadrul sistemului de ajutor pentru pensionare anticipată.

57. Guvernul ceh a susținut că doamna Soukupová nu se află în aceeași situație cu un bărbat de aceeași vârstă. Aceasta întrucât, în cazul unui bărbat, obiectivul Regulamentului nr. 1257/1999 de a încuraja pensionarea anticipată poate fi atins, în timp ce, în cazul doamnei Soukupová, aceleași prevederi nu sunt aplicabile deoarece ea a împlinit deja vârsta de pensionare. Or, astfel cum a susținut guvernul polonez, având în vedere că scopul Regulamentului nr. 1257/1999 este cel de a încuraja pensionarea anticipată în vederea îmbunătățirii viabilității exploatațiilor agricole, obiectivul urmărit de Regulamentul nr. 1257/1999 își pierde rațiunea de a fi din moment ce doamna Soukupová a împlinit vârsta legală de pensionare, care este mai mică decât vârsta cerută unui bărbat.

58. Nu putem admite aceste argumente. În primul rând, considerăm că schema nu are ca scop pensionarea anticipată ca atare, ci transferul activităților agricole către agricultori mai tineri. Cu excepția cazului în care există o normă națională care interzice agricultorilor care au împlinit vârsta normală de pensionare să își continue activitățile agricole și care obligă agricultorul în cauză să transfere aceste activități, argumentele invocate de guvernul ceh și de guvernul polonez nu se susțin. Altfel spus, faptul că un agricultor de sex feminin a împlinit vârsta de pensionare cerută în cazul său nu are ca rezultat în mod necesar transferul activităților sale către un agricultor mai tânăr. Astfel, prin aplicarea unei vârste de pensionare mai mici în cazul agricultorilor de sex feminin se diminuează de fapt numărul cazurilor în care transferul reprezintă o alternativă viabilă din punct de vedere economic la continuarea activității de către agricultorul în vârstă pentru o perioadă cât mai îndelungată posibil. În mod cert, legislația cehă exclude agricultorii de sex feminin cu mulți copii din domeniul de aplicare al schemei, împiedicând astfel realizarea efectului util al schemei Uniunii de ajutor pentru pensionare anticipată.

59. În plus, astfel cum a subliniat Comisia în observațiile scrise, dezavantajul creat doamnei Soukupová de prevederile naționale în discuție are un efect care contravine în mod evident principiului egalității de tratament. Faptul că unui bărbat care a crescut același număr de copii ca doamna Soukupová i-ar fi acordat ajutorul pentru pensionare anticipată nu a fost contestat nici în observațiile scrise, nici în cadrul ședinței. Acest lucru este pe deplin suficient pentru a demonstra o diferență de tratament.

5. Există o justificare obiectivă pentru această diferență de tratament?

60. Guvernul ceh susține că orice diferență de tratament este justificată în mod obiectiv, în special prin scopul urmărit de Regulamentul nr. 1257/1999 de a încuraja agricultorii în vârstă să înceteze mai devreme activitățile agricole prin pensionare anticipată [21]. Guvernul polonez adaugă că refuzul de a acorda doamnei Soukupová ajutorul pentru pensionarea anticipată a fost justificat, întrucât ea beneficia deja de pensia pentru limită de vârstă, așadar, nu i s-a refuzat un mijloc de subzistență după încetarea activității agricole.

61. Nu putem accepta aceste argumente. Obiectivele de politică structurală ale prevederilor Regulamentului nr. 1257/1999 pot fi îndeplinite integral fără ca statele membre să recurgă la tratamente discriminatorii. În plus, acordarea unor fonduri reduse doamnei Soukupová, sub forma unei pensii, fără suplimentul pentru pensionare anticipată, nu are nicio legătură logică cu justificarea obiectivă impusă de dreptul Uniunii pentru legitimarea unui tratament discriminatoriu. Această diferență de tratament la care este supusă doamna Soukupová nu permite realizarea obiectivului de asigurare a unei productivități mai mari a exploatațiilor agricole în Uniunea Europeană (prin pensionare anticipată) [22].

62. Întrucât am concluzionat că nu există nicio justificare obiectivă pentru această diferență de tratament, nu este necesar să examinăm respectarea principiului proporționalității. În cazul în care Curtea nu va fi de acord cu această concluzie și va analiza aspectul menționat, în opinia noastră, este suficient să se compare pierderile financiare suferite de doamna Soukupová cu eventualele beneficii care decurg din dreptul său anticipat la pensie pentru limită de vârstă. Având în vedere că ajutorul pentru pensionare anticipată se acordă pentru o perioadă maximă de 15 ani, doamna Soukupová va fi în mod cert departe de a egala situația financiară a unui bărbat aflat într-o situație similară. Această diferență este excesivă în raport cu obiectivele urmărite de Regulamentul nr. 1257/1999.

63. Prin urmare, propunem să se răspundă la a doua întrebare după cum urmează:

„Nu este conformă cu dreptul Uniunii stabilirea «vârstei normale de pensionare» în momentul cedării unei exploatații în mod diferit pentru solicitanți diferiți, în funcție de sex.”

D – *Răspunsul la a treia întrebare*

64. În opinia noastră, a treia întrebare necesită o ușoară reformulare, întrucât se solicită Curții să ofere un răspuns numai în eventualitatea unui răspuns negativ la prima întrebare. După cum am precizat deja, în prezenta cauză este imposibil să se răspundă simplu cu „da” sau „nu”. În consecință, vom elimina expresia „[î]n cazul unui răspuns negativ la prima întrebare” și vom oferi pur și simplu instanței naționale toate indicațiile necesare cu privire la criteriile de aplicare a noțiunii „vârsta normală de pensionare” potrivit articolului 11 din Regulamentul nr. 1257/1999.

21 — Observăm că, potrivit Hotărârii Curții din 18 noiembrie 2010, Kleist (C-356/09, Rep., p. I-11939, punctele 30 și 31), discriminarea la care a fost supusă doamna Soukupová pare a fi directă. Aceasta înseamnă că, în cazul în care problema a fost reglementată de tratate sau de directivele privind egalitatea de tratament, motivele justificării ar fi limitate la cele prevăzute în tratate și în legislația secundară relevantă, cu excepția acțiunii pozitive. Discriminarea în discuție în prezenta cauză are loc însă în cadrul aplicării și al punerii în executare a unui act legislativ cu caracter general al Uniunii de către un stat membru. În acest context, interzicerea discriminării între bărbați și femei este o manifestare specifică a principiului general al egalității de tratament, care este întotdeauna subordonată categoriei mai extinse „justificare obiectivă”. A se vedea de exemplu Hotărârea Association belge des Consommateurs Test-Achats ASBL și alții (citată la nota de subsol 5, punctul 28).

22 — Hotărârea din 20 octombrie 2011, Brachner (C-123/10, Rep., p. I-10003, punctele 70 și 71 și jurisprudența citată). Am dori să subliniem de asemenea că, la punctul 69 din această hotărâre, Curtea a precizat că i s-a adresat întrebarea dacă un dezavantaj ar putea fi justificat prin faptul că femeile au beneficiat mai devreme de pensie în cauza menționată. La punctele 76-79, Curtea a oferit un răspuns negativ.

65. După cum a subliniat Comisia în observațiile scrise, criteriul de referință relevant pentru stabilirea dreptului doamnei Soukupová la ajutorul pentru pensionare anticipată este „vârsta normală de pensionare”, în sensul articolului 11 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1257/1999, a unui bărbat de aceeași vârstă.

66. Potrivit jurisprudenței constante a Curții, în cazul în care nu au fost adoptate măsuri care să restabilească egalitatea de tratament, respectarea egalității de tratament poate fi asigurată numai prin acordarea persoanelor din categoria defavorizată a acelorași avantaje ca și cele de care beneficiază persoanele din categoria privilegiată [23]. Persoana aflată în poziția mai puțin favorabilă trebuie adusă pe aceeași poziție cu persoana care beneficiază de avantaj. Aceasta înseamnă că, deși Nejvyšší správní soud a sugerat o serie de criterii alternative, în prezenta cauză, doamna Soukupová trebuie considerată pur și simplu ca și cum ar fi un bărbat de aceeași vârstă atunci când autoritățile naționale ale Republicii Cehe analizează eligibilitatea acesteia la ajutorul pentru pensionare anticipată.

67. Prin urmare, propunem să se răspundă la a treia întrebare după cum urmează:

„La aplicarea noțiunii «vârsta normală de pensionare» în momentul cedării unei exploatații, prevăzută la articolul 11 din Regulamentul nr. 1257/1999, condiția unei vârste de pensionare mai mari valabilă pentru agricultorii de sex masculin trebuie aplicată și agricultorilor de sex feminin.”

V – Concluzie

68. Având în vedere considerațiile anterioare, propunem Curții să răspundă la întrebările adresate de Nejvyšší správní soud după cum urmează:

„1) Noțiunea «vârsta normală de pensionare» în momentul cedării unei exploatații, prevăzută la articolul 11 din Regulamentul (CE) nr. 1257/1999 al Consiliului din 17 mai 1999 privind sprijinul pentru dezvoltare rurală acordat din Fondul european de orientare și garantare agricolă (FEOGA) și de modificare și abrogare a unor regulamente, poate fi interpretată drept «vârsta necesară pentru dobândirea dreptului la pensie pentru limită de vârstă» a unui solicitant anume, prevăzută de legislația națională.

2) Nu este conformă cu dreptul Uniunii stabilirea «vârstei normale de pensionare» în momentul cedării unei exploatații în mod diferit pentru solicitanți diferiți, în funcție de sex.

3) La aplicarea noțiunii «vârsta normală de pensionare» în momentul cedării unei exploatații, prevăzută la articolul 11 din Regulamentul nr. 1257/1999, condiția unei vârste de pensionare mai mari valabilă pentru agricultorii de sex masculin trebuie aplicată și agricultorilor de sex feminin.”

23 — A se vedea de exemplu Hotărârea din 22 iunie 2011, Landtová (C-399/09, Rep., p. I-5573, punctul 51 și jurisprudența citată). A se vedea de asemenea Hotărârea din 21 iunie 2007, Jonkman (C-231/06-C-233/06, Rep., p. I-5149, punctele 36-40), cu privire la obligațiile care revin statelor membre, inclusiv instanțelor acestora, în cazul în care a fost constatată o discriminare contrară dreptului Uniunii.